

Logopedická péče u jedinců se sluchovým postižením

Předstupněm vyvozování artikulace jsou tzv. **průpravná cvičení**

-dechová cvičení

-artikulační cvičení (gymnastika mluvidel) - ovládnání aktivních artikulačních orgánů

- rty (postavení rtů při tvoření hlásek)
- čelisti (čelistní úhel)
- měkké patro (patrohltanový závěr)
- jazyk (špička, hřbet, okraj, kořen)
- svalstvo tváří

Tvoření artikulace samohlásek u SP (Základ artikulace i odezírání)

- zrakové napodobování tvaru rtů a velikosti čelistního úhlu
- aktivní polohování mluvidel napodobováním mluvního vzoru a polohování mluvidel pomocí logopedických pomůcek – sondy, špátle
- napodobování zvuku (tónu) na podkladě taktilně-vibračního pociťování činnosti hlasivek
- využití fonátoru, indikátoru hlásek
- automatizace do slovních stereotypů

Tvoření artikulace souhlásek u SP

- optický obraz hlásky
- taktilně vibrační prožitek hlásky odhmatáním mluvidel (případně taktilní vjem pomocí přístroje)
- asociace hlásky s grafémem a vizuálně motorickým znakem pro hlásku
- identifikace hlásky do struktury slova (pomocí ZJ)

- **P, B, M**

- **F, V** pomůcky kontrolující výdechový proud
- artikulační postavení (spodní ret přitlačen k zubům)
- znělost – neznělost

- **T** - artikulační postavení bez znělosti (naučit se kvůli neznělému T na konci slov)
- cvičení závěru (exploze), při nedokonalém upevnění uniká výdechový proud po stranách jazyka - spojení se vokálem A
- pozor na nazalitu - měkké patro nevytváří dokonalý závěr
- pozor na prodloužený výdech (th...)

- **D** - přidat znělost k T - omezit nazalitu při artikulaci A

- **N** - odhmatání artikulačního postavení (znělost + výdechový proud nosem)
- vizuální kontrola (artikulační zrcadlo)
- pozor na silnou explozi, která hlásku deformuje

- **S** - důležitý stav dentice
- artikulační postavení (hrot jazyka za dolní řezáky, výdechový proud pouze středovou úžinou, neznělost)
- je možné vyvodit prodlouženou artikulaci T

- **Z** - vyvozujeme ze S přidáním znělosti

- **Š** - vyvozujeme ze S zaokrouhlením a vyšpulením rtů, posunutím hrotu jazyka do dutiny ústní, neznělá hláska

- **Ž** - přidáním znělosti k hlásce Š

- **L** - postavení hrotu jazyka na horním patře, pohyb jazyka, boční výdechový proud, znělost (důležité pro artikulaci R)
- pozor na nazalitu, vyplazování jazyka, opačný pohyb jazyka

- **J** - vyvozování z hlásek z I+A
- pozor na nazalitu, při silném přitlačení jazyka k tvrdému patru – K
- obtížně spojitelné s ostatními vokály

- **K** - nejčastěji ve spojení s A, z T zatlačením jazyka mírně dolů a vzad
- pozor na dávivý reflex, poloha vleže
- při nedostatečném závěru zní jako „kch“

- **G** - přidáním znělosti ke K

Příčiny vadného tvoření hlásek(Janotová, Řeháková, 1990)

- **nesprávné postavení jazyka**
 - t', d', ň zní jako t, d, n – jazyk netvoří závěr proti tvrdému patru, špička jazyka nemá správné postavení
 - špatná artikulace l (jazyk se opírá o dásňový výstupek spodní stranou ne špičkou)
 - k (jazyk nedokáže vysunout k měkkému patru)
 - š zní jako ch

- **nesprávné užití výdechového proudu, nesprávná intenzita, nebo nesprávný směr**
 - nadměrné úsilí u hlásky p – přídech – ph
 - přehnané artikulační úsilí u hlásky r – větší počet kmitů, hrčivé r
 - při špatné výslovnosti s uniká výdechový proud po jedné nebo obou stranách

- **nesprávné postavení rtů**
 - nedostatečné zaokrouhlení rtů při hlásce u

- **nesprávné užití znělosti**

-obvyklé u párových hlásek, kde dochází k záměně znělosti – **z/s, b/p**

- **nesprávné užití nosovosti**

-typický problém výslovnosti SP – dítě nazalizuje hlásku **e** nebo **i** – posouvá kořen jazyka dozadu

-hlásky **j** nebo **l** – část výdechového proudu uniká nosem

-hlásky **p, b** zaměňuje za **m** a obráceně

- **tvoření hlásek jiným způsobem vzhledem k anomálii mluvidel**

(slyšící děti mají sluchovou kontrolu)

-při nedovíravém chrupu vzniká mezizubní sykavost

-při výměně dentice uniká výdechový proud mezerou mezi zuby

- **nesprávné tvoření závěru, úžiny nebo polozávěru**

-nedostatečné napětí rtů při hlásce **p**

-č může znít jako š, pokud první fáze při vyslovení není dostatečně pevná

Děti s kombinovanými vadami

- SP a zraková vada – nemožnost opírat se při vyvozování hlásek o zrak – hmatové vnímání
- SP a DMO – postižena motorika mluvidel, př. dysartrie – rozvíjení řeči se děje souběžně s rozvojem hybnosti
- SP a LMD – tvoření hlásek je negativně ovlivněno motorickou neobratností

Doporučení pro praxi

- individuální přístup
- respektování věkových zvláštností dítěte
- vhodné formy motivace
- práce v klidném prostředí a pohodě
- hlásky cvičíme ve slovech
- střídání forem práce
- využití spontánního napodobování
- využití zpětné vazby – proprioceptivně, sluchem, zrakem, reakce okolí

Doporučená literatura

Krahulcová, B. Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených

Janotová, N., Řeháková, K. SURDOPEDIE (Komunikace sluchově postižených I.)